

Aspecte privind perioada prenatală și nașterea în mediul rural din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Andra Carola PINCA

„Condiția mamei cuprinde realitatea fundamentală a omului, biologic implicat în actul creației universale, în marea simfonie a naturii. Dintre sentimentele umane, cel mai puternic este fără îndoială sentimentul matern”¹.

„Maternitatea este pentru inima femeii condiția ei naturală, simplă, necesară, ca pâinea, ca apa, ca aerul care nu obosesc niciodată; fertilă și inepuizabilă ca elementele naturii, în acest grandios și înfiorător spectacol: viața”². Dacă în timp orice dragoste are intermitențe, sentimentul matern este nepieritor. Maternitatea nu are declin de care să se teamă, fiindcă ea este norma însăși a existenței.

Dorința femeii de a avea copii apare firesc, încă din clipa căsătoriei. Aceasta este și rațiunea pentru care se încheie căsătoriile în concepția țărănească. O femeie care nu dă naștere nici unui copil nu-și atinge menirea socială. De aceea când vremea trecea și copiii nu mai apăreau tânăra nevestă apela la mijloace magice³. Preocuparea pentru noul-născut începe chiar mai înainte ca acesta să fi fost procreat prin riturile de fecunditate de la nuntă, apoi prin cele legate de sarcină și lăuzie. Toate aceste rituri își propun să influențeze în bine intrarea în colectivitate a unui nou-născut sănătos din punct de vedere fizic și psihic.

În general, în societatea tradițională, dacă o femeie nu dorește să aibă copii se consideră că ea a fost victima unei vrăji săvârșite asupra ei de o altă femeie datorită invidiei. O dată căsătorite, tinerele femei sunt urmărite cu curiozitate de obștea sătească, momentul când acestea sunt descoperite ca fiind „groase”, fiind ținta acestei curiozități. Sarcina femeilor este un semn bun, între numărul femeilor gravide și anul rodnic, considerându-se că există o corelație⁴.

În general, comportamentul sexual al cuplului intră sub incidența unor reglementări stricte în societățile rurale tradiționale⁵. Ele nu erau impuse neapărat pentru un control al nașterilor, ci mai ales pentru respectarea canoanelor bisericesti. Astfel raporturile sexuale erau interzise în perioada posturilor obișnuite (miercuri și vineri), a sărbătorilor⁶, în posturile mari și în timpul ciclului menstrual sau al sarcinii (cu atât mai mult după ce fătul începe să se miște). Însușind toate aceste zile obținem mai mult de jumătate de an de abținere. Astfel perioadele de concepție mai intense ar trebui să se identifice cu lunile de iarnă (ianuarie și februarie) când frecvența raporturilor sexuale este mai mare dată fiind pauza dintre muncile agricole și absența interdicțiilor religioase. La polul opus se situează luna decembrie care coincide cu postul Crăciunului și lunile de vară cu muncile grele și istovitoare⁷. Cu toate că aceasta era norma impusă de biserică, realitățile din teren demonstrează că lucrurile stăteau puțin diferit. În privința nașterilor se poate constata o repartitie aproximativ egală a acestora

1 Ecaterina Săndulescu, *De ziua mamei*, Sibiu, 1943, p. 4-5.

2 *Ibidem*, p. 12.

3 Viorel Rogoz, *Familia în credințe, rituri, obiceiuri: studiu de etnologie aplicată pe un material din Ținutul Codrului*, Satu-Mare, 2002, p. 173.

4 Valeria Biliț, *Literatura și obiceiurile vieții de familie din Maramureș*, București, 1996, p. 10-11.

5 Luminița Dumănescu, *Satul transilvănean din perspectivă demografică. Studiu de caz – Parohia greco-catolică Mărgău, 1863-1890*, în, *Populație și societate. Studii de demografie istorică a Transilvaniei (secolele XVIII-XIX)*, coord Ioan Bolovan, Corneliu Pădurean, Cluj-Napoca, 2003, p. 176.

6 Florin Valeriu Mureșan, *Familia și condiția femeii în districtul românesc al Bistriței la mijlocul secolului al XVIII-lea*, în, *Prezențe feminine. Studii despre femei în România*, coord. Ghizela Cosma, Eniko Magyari-Vincze, Ovidiu Pecican, Cluj-Napoca, 2002, p. 148.

7 Luminița Dumănescu, *op. cit.*, p. 176.

de-a lungul celor 12 luni (diferențele sunt de maxim 3-4%). Se poate chiar să considerăm distribuția nașterilor (luând în considerare luna de concepție) – fără a absolutiza – un indicator al stării de religiozitate a populației care nu prea a respectat normele religioase privind abstenența sexuală în timpul posturilor⁸.

În cele mai multe cazuri primul an de căsătorie aduce și primul copil. În absența unor mijloace contraceptive o femeie rămânea însărcinată până când pe cale naturală nu mai era posibil acest lucru⁹. Femeile suportau, ca o necesitate, maternitatea numeroasă¹⁰. Însă și mortalitatea infantilă era foarte ridicată, nefiind rare cuplurile în care doi, trei, maxim patru copii ajungeau la maturitate.

Credințele legate de naștere fac din corpul femeii însărcinate o sursă inepuizabilă de pericole, cauza acestora fiind însuși copilul ce urmează a fi adus pe lume. Din momentul concepției, noul corp care crește nevăzut în interiorul corpului mamei îi schimbă acesteia starea biologică și statutul social. Despre femeia care poartă un copil în pânțe se spune că este „în altă stare”, în starea darului, în stare binecuvântată, îngreunată, împovărată, grea, greoane, groasă, borțoasă.

Termenul țărănesc „a purta”, relativ la sarcină, valorizează nu numai sensul propriu al cuvântului, acela de „a duce dintr-un loc în altul”, ci mai ales înțelesul său figurat de „a duce pe cineva înspre, a conduce însoțind, îndrumând, călăuzind” ceea ce presupune o imensă responsabilitate¹¹. Pentru un timp (natalității), ea încetează a mai fi femeie, având un statut incert pe axa feminității atâta timp cât trupul ei devine o „gazdă”, pentru „viitorul” neamului față de care are obligații și datorită căruia este o sursă inepuizabilă de pericole. De data aceasta, corpul în devenire dinlăuntrul său și nu sexualitatea o transformă în primejdie pentru comunitate. Prin pruncul care o conectează la necunoscut, gravida pare să aibă acces la tainele lumii, nepermise muritorilor, de aceea în cultura tradițională i se atribuie puteri „paranormale”: ea poate intra în contact cu iraționalul – pe calea visului – cu viitorul (întruchipat de ursitoare sau de soarta unei fete de măritat).

Femeia însărcinată este în altă stare. Este evidentă raportarea la starea de dinainte, considerată normală, a femeii și luată ca reper. În opoziție cu starea normală, femeia aflată în altă stare devine vulnerabilă.

Femeia însărcinată este gingașă sau „alegătoare” la mâncare, râvnește, are poftă, ceea ce o diferențiază de celelalte femei și în același timp îi anunță starea. Poftele alimentare situate la granița gustului sau cele nealimentare trebuie satisfăcute; nesatisfacerea lor sau satisfacerea lor prin furt se răsfrânge asupra corpului în formare al copilului, ducând fie la pierderea lui, fie la apariția unor semne pe corpul acestuia, de îndată ce mama îl atinge întâia oară. Nu numai în comportamentul alimentar intervin excese, ci și în cel senzorial. Hipersensibilă și impresionabilă peste măsură, femeia însărcinată poate fi marcată emotiv de imagini îngrozitoare, fapt care de asemenea se poate răsfrânge asupra copilului¹².

Prin starea sa biologică, femeia însărcinată are oarecum un statut privilegiat, în sensul că are ceva mai multe drepturi și ceilalți au mai multe obligații față de ea, dar de acest statut beneficiază în primul rând viitorul copil. Femeia însărcinată este considerată binecuvântată pentru că poartă plod. Mentalitatea țărănească consideră copilul un rod, un dar de la Dumnezeu, iar femeia stearpă și cuplurile neroditoare sunt considerate un eșec. Faptul că femeia „nu rodește”, „nu face neam”, „nu plodește” înseamnă în viziunea țărănească a românului că „s-o străcat”, că „nu-i bună”. Iată un motiv – cel mai plauzibil – de divorț. Neputința ei de a îndeplini cea mai importantă sarcină ce îi revine în ordinea naturii, dar și a culturii, o face inefficientă și inutilă pe plan social, damnată în plan religios atrăgând asupra-și disprețul și mila comunității care o numește „știră” (buruiană rea) și „stârpătură”. Sterilitatea nu este firească; se consideră că ea are o cauză supranaturală (pedeapsă divină pentru păcate neștiute, blestem sau spirit rău) ce poate fi uneori combătută cu mijloace magice (descântec) sau cu leacuri ce respectă logica naturii (ex. femeia trebuia să bea seva de la ramurile ce se altoiau să aducă rod precum pomul)¹³.

8 Ioan Bolovan, *Satul românesc din Transilvania de la revoluția pașoptistă la primul război mondial. Aspecte demografice*, Cluj-Napoca, 1998, p. 146-147.

9 Constanța Ghițulescu, *În șalvari și cu ișlic. Biserica, sexualitate, căsătorie și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea*, București, 2004 p. 233.

10 *Histoire mondiale de la femme*, publicé sous la direction de Pierre Grimal, vol. IV, Paris, 1965-1966, p. 82.

11 Carmen Huluța-Mihalache, *Trei ipostaze ale corpului feminin sau despre sexualitate și sacru*, în, *Caiete de antropologie istorică*, Anul II, nr. 2 (4), iulie – decembrie, 2003, p. 122.

12 *Ibidem*, p. 123.

13 *Ibidem*.